

О. Співаковський, перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти

«Розвиток вітчизняної науки можливий лише на основі консолідації спільних зусиль у науково-технічній сфері» // Вісник НАН України. – 2016. – № 9. – С. 36–38.

<...> Всі ми розуміємо, що роль науки в сучасному світі важко переоцінити. Саме науковий прогрес крок за кроком робить життя кожного з нас кращим, розумнішим і комфортнішим. Наукові дослідження, ефективне використання їх результатів, впровадження новітніх технологій – це запорука економічного зростання будь-якої країни. Глибокий науковий аналіз і експертиза лежать в основі всіх політичних і суспільно важливих рішень.

Зокрема, ми – народні депутати України, співробітники Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради – активно користуємося аналітичними і експертними матеріалами, які надходять до нас від академічних інституцій, і за це хочемо висловити вам особливу вдячність.

Усі ми знаємо, що в основі наукових новацій і технологічних розробок, які згодом стають невід’ємною частиною нашої професійної діяльності й побуту, лежить титанічна праця, невтомна робота думки вченого. Вітчизняна наука вже багато років працює в такому режимі і може представити вагомі результати. Частина з них нещодавно було продемонстровано на виставці досягнень академічної науки у Верховній Раді України. Цей захід виявився дуже корисною справою, за що я щиро вдячний усім науковцям, які так чи інакше долучилися до його проведення.

За весь тривалий період діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук ми маємо величезну кількість важливих здобутків у різних напрямках науки, галузях економіки, якими може пишатися наша країна і які можуть давати помітний економічний ефект.

Утім, є сенс згадати і про основні труднощі та проблеми, з якими стикається наша наука. Вони стали особливо помітними останнім часом, коли наша держава змушена вести війну з іноземними інтервентами, а також проводити серйозні реформи в різних сферах економіки і суспільного життя. Дозволю собі виділити лише три проблемні аспекти, які вважаю найвагомішими.

По-перше, хронічне недофінансування науки з боку держави, на жаль, є очевидною реальністю. НАН України сьогодні фінансується на рівні 100 млн дол. США, що зіставне з річним бюджетом лише одного середнього американського чи європейського університету. Ми постійно живемо в умовах дефіциту бюджету, і поки що подолати цей модус існування наша

держава не в змозі. Через це наука і освіта зазнають перманентного скорочення видатків. Зрозуміло, така ситуація негативно позначається на стані наукових досліджень та становищі науковців. За 25 років незалежності науково-технічний потенціал нашої держави скоротився майже втричі. Звичайно, я особисто і Комітет з питань науки і освіти боротимемося за те, щоб припинити практику скорочення державних видатків на науку. Проте ми всі мусимо розуміти, що в нашому випадку залучення недержавних коштів є критично важливим. Як державні, так і недержавні гранти, спонсорські кошти, кошти від реалізації наукових розробок мають залучатися для інвестицій у наукові дослідження. І в цьому багато чого залежить саме від науковців, учених і менеджерів науки. Ми ж, зі свого боку, готові підтримати будь-які законодавчі ініціативи і пропозиції НАН України і галузевих академій наук, які сприятимуть таким інвестиціям.

Ми добре усвідомлюємо свій обов'язок зробити все можливе і навіть більше, щоб українська наука відновила свій потенціал. Саме тому Комітет ініціює проведення в листопаді цього року парламентських слухань з питання «Про стан та проблеми фінансування освіти і науки в Україні». Запрошую всіх взяти активну участь у цих слуханнях.

Другий проблемний аспект, важливий для розвитку науки, пов'язаний з дерегуляцією та економічною політикою. Розвиток як прикладних, так і фундаментальних досліджень великою мірою залежить від загальної атмосфери *doing business* у країні. З особливостями оподаткування і митної політики пов'язана ціна на наукове обладнання, прилади, реактиви, витратні матеріали. Від політики казначейства залежить, як швидко здійснюються проплати за тими чи іншими науковими проектами. Ми вже настільки звикли до численних побутових незручностей, спричинених недоліками нашого державного управління, що вони стали частиною нашого повсякденного буття, і системно боротися з ними не вважаємо за доцільне. Однак слід розуміти, що праця науковця і без того доволі складна і напружена, щоб витратити сили на подолання адміністративних перешкод. Тому керівники наукових установ мають виробити чітку консолідовану позицію, спрямовану на усунення регуляторних проблем у роботі вчених.

Третя проблема, на яку я хочу звернути сьогодні вашу увагу, – це проблема молоді. Не секрет, що саме молоді науковці є найбільш динамічною частиною наукової спільноти. Мобільність молодих учених надзвичайно велика. Їх небажання миритися з незручностями і труднощами в роботі штовхає до пошуків кращих умов праці, і зазвичай вони їх знаходять за кордоном. На жаль, у нинішніх умовах є велика спокуса «відпустити» молодь, оскільки в ситуації хронічного зменшення фінансування легше

скоротити ті кадри, які «і так знайдуть собі роботу». Проте така позиція поступово призводить до деградації наукових шкіл. За молодь потрібно боротися, і ця боротьба не повинна обмежуватися вимогами, щоб держава, як раніше, в старі добрі часи, забезпечувала безкоштовним житлом усіх молодих науковців. Хороший науковець знайде спосіб заробити собі на житло. Важливо, щоб він міг зробити це в Україні. Талановитим молодим людям необхідні зручні умови праці і можливість отримувати чесну винагороду за результати своїх досліджень.

Як правило, кожна проблема має свої шляхи вирішення, але в нашому випадку всі ці кроки потребують насамперед бажання розвиватися, серйозної політичної волі і готовності до змін. Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України готовий зробити все від нього залежне, щоб допомогти нашій науці у розв'язанні нагальних проблем, які стоять перед нею. Проте одних зусиль політиків буде недостатньо, якщо сама наукова спільнота, наукові установи не будуть рішуче налаштовані вирішити ці проблеми. Можливо, це потребуватиме від науковців певного переосмислення звичного для них способу життя. Однак сьогодні необхідно здійснити ці зміни для того, щоб розгерметизувати наукові інституції в нашій державі, зробити їх більш відкритими і здатними краще реагувати на потреби суспільства. В умовах економічного спаду тільки через внутрішні зміни ми можемо повернути довіру суспільства до можливостей науки, до її здатності робити життя людей кращим. А за довірою прийдуть і необхідні ресурси та кошти.

Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України пишається досягненнями наших учених і водночас поділяє їх занепокоєння перспективами розвитку української науки. Переконаний, що сьогоднішня святкова дата не лише стане нагодою для озвучення результатів творчих пошуків, а й виявиться поштовхом для розуміння того, що розвиток вітчизняної науки можливий лише на основі консолідації спільних зусиль у науково-технічній сфері...